

Jared Diamond (*10 września 1937 w Bostonie)

*Ten uczoney urodzony w Bostonie,
widzi w ludziach, ewolucji koronie,
groźną z brzytwą małpę,
która żyje gwałtem,
niech nie myli was różnica w ogonie.*

(ebs)

Jared Diamond - amerykański biolog ewolucyjny, fizjolog, biogeograf i wykładowca znany jako autor książek o tematyce łączącej antropologię, biologię i historię. Zdobył Nagrodę Pulitzera oraz *Phi Beta Kappa Award in Science* w 1998 za książkę "Strzelby, zarazki, maszyny". Otrzymał również *National Medal of Science* w 1999. Obecnie jest profesorem geografii i fizjologii na Uniwersytecie Kalifornijskim w Los Angeles (UCLA).

Urodził się 10 września 1937 jako Jared M. Diamond w Bostonie w rodzinie pochodzenia żydowskiego. Jego ojciec Louis Diamond (1902-1999) pochodził z Kiszyniowa w dawnej Besarabii, był znanym lekarzem, określanym jako "ojciec hematologii dziecięcej". W 1930 zidentyfikował talasemię, a później zespół Shwachmana-Diamonda. Matka Flora Kaplan (-1998) była nauczycielką muzyki i lingwistką.

Uczęszczał do *Roxbury Latin School*. W 1958 otrzymał bakalaureat na *Harvard College*, a w 1961 doktorat w dziedzinie fizjologii i biofizyki na *Cambridge University*. W 1962 wrócił na Harvard, gdzie pozostawał do 1966. W 1966 został profesorem fizjologii na *UCLA Medical School*. Równolegle, przed trzydziestką, rozwijał drugą specjalizację zajmując się ekologią i ewolucją ptaków Nowej Gwinei i odbył wiele podróży na okoliczne wyspy. Po pięćdziesiątce zajmuje się głównie historią środowiska naturalnego i wpływem środowiska na zdrowie.

Jego żona, Maria (z domu Marie Nabel Cohen) jest wnuczką Edwarda Wernera, w 1934 wiceministra skarbu II Rzeczypospolitej.

Zna wiele języków. W kolejności poznawania są to: angielski, łacina, francuski, grecki, niemiecki, hiszpański, rosyjski, fiński, dwa z Nowej Gwinei (fore oraz kreolski tok pisin), indonezyjski i włoski.

Współpracuje z czasopismami naukowymi, m.in. z *Science*, *Nature* oraz magazynami popularnonaukowymi takimi jak *Discover* i *Natural History*. Jest autorem kilku książek popularnonaukowych łączących antropologię, archeologię, biologię, ekologię, lingwistykę, genetykę i historię. Z powodu tego zróżnicowania (od konstrukcji maszyny do pisania po feudalną Japonię) i olbrzymiego dorobku Mark Ridley żartobliwie zasugerował, że Jared Diamond nie jest

pojedynczą osobą, ale całym komitetem.

Publikacje

- "Ecology and Evolution of Communities" (1975)

- "Community Ecology" (1986)

- "Birds of New Guinea" (1986)

- **"The Third Chimpanzee: The Evolution and Future of the Human Animal"** (1992), po polsku **"Trzeci szympan. Ewolucja i przyszłość zwierzęcia zwanego człowiekiem"** (1998), tł. January Weiner - Pierwsza powszechnie znana książka popularnonaukowa Diamonda. Jej głównym tematem jest sukces ewolucyjny człowieka i zagrożenia, wobec których stoimy.

- co spowodowało, że w tak krótkim czasie człowiek z "po prostu kolejnego dużego ssaka" stał się dominującą siłą na Ziemi.
- do jakiego stopnia przyszłość ludzkości może zakłócić dziedzictwo przeszłości naszego gatunku przejawiające się szczególnie w postaci ludobójstwa i zniszczenia środowiska.

Tytuł książki odnosi się do ludzi, jako do trzeciej odmiany szympansa. Dwie pozostałe to szympanszak zwyczajny i bonobo.

- **"Why Is Sex Fun?: The Evolution of Human Sexuality"** (1997), po polsku **"Dlaczego lubimy seks?"** (1998), tł. Marcin Ryszkiewicz - Drugą - zadedykowaną żonie - poświęcił specyfice ludzkiej seksualności. Autor zajmuje się niektórymi szczególnymi aspektami ludzkiej seksualności takimi jak: dlaczego cykl menstruacyjny przebiega w tajemnicy, dlaczego ludzie wolą uprawiać seks raczej w ukryciu niż publicznie, jak to jest w przypadku innych ssaków.

- **"Guns, Germs, and Steel: The Fates of Human Societies"** (1997), po polsku **"Strzelby, zarazki, maszyny"** (2000), tł. Marek Konarzewski - Najbardziej znana z nich. Dowodzi iż największe problemy naszych czasów są dziedzictwem przemian z wczesnej epoki nowożytnej kiedy bardziej rozwinięte technologicznie cywilizacje zdominowały resztę świata. Wyjaśnia dlaczego to właśnie euroazjatyckie kultury dokonały tego przełomu, jednocześnie odrzucając wszystkie twierdzenia o ich intelektualnej, genetycznej lub moralnej przewadze. Różnice w poziomie rozwoju technicznego i społecznego nie wynikają z różnic kulturowych, czy rasowych, ich przyczyną są różnice środowiska: ukształtowanie geograficzne, flora i fauna, klimat, zasoby naturalne. Tezy te uzasadnia wieloma przykładami. Określa główne procesy i czynniki rozwoju cywilizacyjnego obecne w Eurazji, od początków istnienia rodzaju ludzkiego w Afryce do czasów rozwoju rolnictwa i techniki.

- **"Collapse: How Societies Choose to Fail or Succeed"** (2004), po polsku **"Upadek"** (2007), tł. Jacek Lang, Janusz Margański, Zofia Łomnicka, Marcin Ryszkiewicz - Omawia istniejące w przeszłości cywilizacje i jest próbą określenia przyczyn ich zagłady lub poważnych kryzysów, z których podźwignęły się z wielkimi stratami. Diamond uważa, że obecnie ludzkość może wiele się nauczyć analizując te przyczyny. Podobnie jak w poprzedniej książce za decydujące uważa czynniki środowiskowe. Szczególną uwagę przykładą do analizy osadnictwa wikingów na Grenlandii, które zanikło kiedy klimat się oziębził, podczas kiedy pobliskie kultury Inuitów przetrwały. Zajmuje się także upadkiem kultur Majów, Anasazi i kultury Wysp Wielkanocnych. Wylicza pięć czynników, które najczęściej przyczyniają się do powstania sytuacji kryzysowej, ale udowadnia, że istnieje jeden, wspólny dla wszystkich przytoczonych przykładów - jest to złe zarządzanie zasobami środowiska naturalnego. Popiera to pozytywnymi przykładami dobrego zarządzania, które przyczyniło się do dobrobytu i rozwoju, takimi jak Tikopia (wyspa na Pacyfiku) i Japonia za czasów siogunatu Tokugawy. Diamond dystansuje się od zarzutów o „determinizm ekologiczny i środowiskowy” z jakimi spotkały się „Strzelby, zarazki, maszyny”. Szczególnie wyraźne jest to w rozdziale porównującym Haiti i Dominikanę, dwa narody, które żyją na tej samej wyspie, ale zmiernają w zupełnie różnych kierunkach, głównie z powodu różnic historycznych, kulturowych i politycznych.

- **"The World Until Yesterday"** (2012)

<https://www.youtube.com/watch?v=8rAY5P03EdU>

"Rolnictwo było przyczyną wzrostu zaludnienia i powstania scentralizowanego rządu, metali, broni, dzid, a w końcu także bomby atomowej. Europejczycy podbili resztę świata, bo to oni mieli pierwszą i najbardziej produktywną gospodarkę rolną. Jednak wychowanie dzieci stało u nich na niższym poziomie niż w Papui-Nowej Gwinei."

"W Papui-Nowej Gwinei dzieci nosi się w pozycji pionowej, zwrócone twarzą do przodu. Widzą to samo, co matka albo ojciec. W ten sposób mają wrażenie panowania nad światem. Od kiedy potrafią chodzić - biegają swobodnie, jedzą w tej samej chacie, w której wieczorami się bawią. Są znacznie bardziej niezależne od swoich rodziców niż dzieci Zachodu.(...) Są zręczniejsze w rozmowach z rodzicami. Są dojrzałe i szybsze. Nie przechodzą kryzysu wieku dojrzewania."

(oba cytaty z rozmowy Jorga Hantzschela, "Papuas mówi pas", *Süddeutsche Zeitung*, po polsku *Forum*, 10 grudnia 2012)

<https://www.youtube.com/watch?v=IESYMFtLlis>